

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

**WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA PRAWA I BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO**

PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE DYPLOMACJA WSPÓŁCZESNA MIĘDZYNARODOWE STOSUNKI POLITYCZNE

**Przewodnik metodyczny
dla studentów studiów dyplomowych
Akademii Obrony Narodowej**

51167

WARSZAWA

1998

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY

Katedra Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego

**PRAWO MIĘDZYNARODOWE PUBLICZNE
DYPLOMACJA WSPÓŁCZESNA
MIĘDZYNARODOWE STOSUNKI POLITYCZNE**

**Przewodnik metodyczny
dla studentów studiów dyplomowych
Akademii Obrony Narodowej**

**Opracował:
płk dr Kazimierz MALAK**

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	5
2. Tematyka i zagadnienia do konwersatoriów i seminariów (wraz z bibliografią):	7
■ Międzynarodowe prawo publiczne	7
■ Dyplomacja współczesna	28
■ Międzynarodowe stosunki polityczne	45
3. Proponowane tematy prac zaliczeniowych	50
4. Legenda	55

1. WPROWADZENIE

1. Programy przedmiotów realizowanych przez Katedrę Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego AON, uwzględniają w dość szerokim zakresie zagadnienia prawa międzynarodowego publicznego, najbardziej aktualne problemy współczesnej dyplomacji i stosunków międzynarodowych ściśle związanych z problemami bezpieczeństwa międzynarodowego. Zostały one ujęte przede wszystkim z polskiej i europejskiej perspektywy.

Starano się w optymalnym stopniu uwzględnić zainteresowania i profil specjalistyczny studentów obu wydziałów studiów stacjonarnych ich potrzeby aktualizowania i uzupełniania wiedzy z dziedzin przydatnych w praktycznym wypełnianiu obowiązków zawodowych w nowych uwarunkowaniach międzynarodowych.

2. Prezentowany przewodnik metodyczny zawiera materiał w postaci konspektów wykładów seminariów - wraz z wyborem literatury. W większości tematów seminaryjnych proponowano „wprowadzenia” mające doskonalić u studentów nawyki samodzielnego występowania przed audytorium oraz mające ułatwić omawianie kolejnych zagadnień.

Podział literatury na obowiązkową i uzupełniającą ma ułatwić jej wybór i przygotowanie się do zajęć.

Przewodnik ten niewątpliwie ułatwi samodzielne studiowanie bogatego w treści materiału programowego a także bieżące korzystanie z wiedzy przekazywanej w toku zajęć audytoryjnych w naszej Uczelni.

3. Podczas opracowywania programów poszczególnych przedmiotów, konspektów wykładów i seminariów oraz proponowanych tematów prac zaliczeniowych wykorzystano doświadczenia programowe i metodyczne uczelni zagranicznych, a przede wszystkim państw kształtujących euroatlantycki system bezpieczeństwa. Wykorzystano także dotychczasowy dorobek badawczy, piśmienniczy i metodyczny Katedry Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego oraz Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych - MSZ i Instytutu Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, z którymi to placówkami naukowymi - podobnie jak i kilkoma zagranicznymi - Katedra ściśle współpracuje.

4. Zasadnicza część literatury obowiązkowej i zalecanej oraz materiałów źródłowych jest dostępna w Bibliotece Głównej AON, Centralnej Bibliotece Wojskowej oraz w Bibliotece i Informacji Naukowej MSZ w Warszawie (ul. Warecka 1A). Niektóre materiały będą także

dostępne w Katedrze Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego AON, której pracownicy będą udzielać studentom stosownych konsultacji.

5. Różnice w numerowaniu tematów na poszczególnych wydziałach nie pozwalają na ich ujednoczenie. Konieczne więc będzie podanie legendy. Dokonają tego wykładowcy podczas pierwszych wykładów.

Prof. zw. dr hab. Leonard Łukaszuk

Kierownik Katedry Prawa i Bezpieczeństwa Międzynarodowego

Warszawa, czerwiec 1998 r.

2. TEMATYKA I ZAGADNIENIA DO KONWERSATORIÓW I SEMINARIÓW

Część I

MIĘDZYNARODOWE PRAWO PUBLICZNE

Temat 1:

Problematyka prawnomiędzynarodowa oraz bezpieczeństwa i obronności państwa w Konstytucji RP

- wykład: 2 godz.

Zagadnienia:

1. Zagadnienia źródeł prawa; prawo wewnętrzne a prawo międzynarodowe i wspólnotowe.
2. Rola organów władzy ustawodawczej w kształtowaniu polityki - zagranicznej państwa.
3. Rola organów władzy wykonawczej w kształtowaniu stosunków z innymi państwami.
4. Kompetencje naczelnych organów państwowych w sferze bezpieczeństwa i obronności państwa.
5. Unormowania konstytucyjne odnoszące się do sił zbrojnych.
6. Uregulowania dotyczące stanów nadzwyczajnych jako instytucji prawnej związanej z bezpieczeństwem i obronnością państwa oraz użyciem sił zbrojnych.
7. Konstytucja RP.

Bibliografia:

- H.Binkowski: Bezpieczeństwo militarne Polski w pracach Sejmu po 1989 roku (rozprawa doktorska), Warszawa AON 1998
- M.Kallas: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1997
- Ł.Łukaszuk: Konstytucja a prawo międzynarodowe, (w:) Konstytucja i gwarancje jej przestrzegania, Warszawa 1996, Wyd.T.K., s. 397-412
- Polskie prawo konstytucyjne, red. W.Skrzydło, Lublin 1997
- Prawo międzynarodowe i wspólnotowe w wewnętrznym porządku prawnym, (red. M.Kruk), Warszawa 1997, Wyd. Sejmowe
- Z.Trejnis: Siły zbrojne w państwie demokratycznym i autorytarnym, Warszawa 1997 (rozdz. piąty)
- W.J.Wołpiuk: Siły zbrojne w regulacjach Konstytucji RP, Warszawa 1998

Temat 2:

Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych.

Zakazane metody i środki walki oraz zasady i działania humanitarne

- wykład: 4 godz.

Zagadnienia:

1. Wprowadzenie w problematykę wykładu. Wskazania metodyczne dotyczące źródeł regulacji prawnomiędzynarodowych i podstawowej literatury przedmiotu.
2. Zakres i podstawowe pojęcia prawa konfliktów zbrojnych (wojna, konflikt zbrojny, użycie siły, napaść - agresja)
3. **Prawo wojenne** (ius in bello) - zagadnienia i zasady ogólne.
4. Międzynarodowe reguły walki zbrojnej: ich kształtowanie się w unormowaniach międzynarodowych, status poszczególnych grup osobowych znajdujących się na obszarach działań wojennych, teatry działań wojennych i obiekty wyłączone z walki na mocy umów międzynarodowych.
5. Zakazane środki walki zbrojnej: zakazy i ograniczenia w użyciu broni masowego rażenia.
6. Zakazane metody walki: gwarancje podstawowe ukształtowane na grupie międzynarodowych praw człowieka reguły minimalne Konwencji genewskich i ich protokołów dodatkowych, podstawowe zakazy w metodach walki.
7. Zakazane treści wojny psychologicznej: zakaz propagandy agresji, ludobójstwa, zbrodni wojennych, zakaz zachęcania do służby w armii nieprzyjaciela i jego wspierania oraz zakaz propagandy nieprzestrzegania zasad prawa międzynarodowego.
8. Wyjątkowe odstępstwa w sposobach walki zbrojnej: samoobrona; konieczność wojenna (wojskowa) według reguł haskich i konwencji genewskich. Wyjątki te dotyczą głównie własności, a nie osób; represalia stosowane w celu zmuszania przeciwnika do zaniechania popełnianego bezprawia.
9. Reguły walki w wojnie na morzu.
10. Działania wojenne powietrznych sił zbrojnych.
11. Porozumienia między stronami wojującymi: parlamentarze, paszporty wojskowe i inne dokumenty, kartele porozumienia o wymianie jeńców, kapitulacja, rozejm, zawieszenie broni, preliminaria pokojowe i traktat pokoju (podlega ratyfikacji).
12. **Międzynarodowe prawo humanitarne:** przedmiot i rozwój, status jeńców, ochrona ludności cywilnej, status Obrony Cywilnej, ochrona dóbr kultury, okupacja wojenna - zasady

ogólne, neutralność w wojnie państw i osób, akcje pokojowe ONZ - rodzaje i zasady prawne ich działania.

13. **Międzynarodowe prawo karne:** pojęcie, zakres i rozwój, prace nad międzynarodowym kodeksem karnym, prawo norymberskie, współczesne zasady międzynarodowe odpowiedzialności karnej, trybunały międzynarodowe.

Bibliografia:

- R.Bierzanek, J.Symonides: Prawo międzynarodowe publiczne (1966), rozdz.X (Prawo konfliktów zbrojnych)
- G.Evans: Współpraca dla pokoju. Wyd. PISM-MSZ 1994
- M.Fleming: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych. Prawo przeciwwojenne, Zbiór dokumentów (1991)
- A.Kłafkowski: Prawo międzynarodowe publiczne, Wyd. IV, rozdz. X – Prawo a wojna
- J.Kukułka, L.Łukaszuk (red.): Od konfliktów do partnerskiej współpracy, AON 1997
- T.Leško: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych (1982), Wyd. MON
- L.Łukaszuk: Międzynarodowe prawo humanitarne w systemie ochrony człowieka i humanizacji stosunków międzynarodowych, AON 1995
- A.Makowski, M.Ilnicki: Prawo wojny morskiej. Wybrane zagadnienia (1994, 1996)
- C.Marcinkowski: Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa, MON 1996
- L.Łukaszuk, W. Śmiałek, D.Drewniacki (red.): Międzynarodowe konflikty zbrojne a ustalenia Haskiej Konwencji o ochronie dóbr kultury. Studia i materiały, AON 1997
- F.De Mulinen: Podręcznik prawa wojennego dla sił zbrojnych, „Bellona” 1994
- A.Skowroński: Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju ONZ, AON 1998
- S.Derejczyk, G.Wójcik: Konflikty zbrojne we współczesnym świecie. Bibliografia za lata 1990-1996, Centralna Biblioteka Wojskowa, Warszawa 1997

Temat 3:

Odpowiedzialność dowódcy - zasady dowodzenia i prowadzenia operacji zbrojnych; zakazane metody i środki walki - zasady użycia niektórych rodzajów broni w wojnie lądowej, powietrznej i morskiej

- seminarium 4 godz.

- **Wprowadzenie nt:**

1) Siły zbrojne a osoby nie uczestniczące w walce zbrojnej (dla studentów WWL);

Literatura: T.Leško: Międzynarodowe ograniczenia w prowadzeniu konfliktów zbrojnych, Warszawa 1990, s.102-109.

2) Ograniczenia bombardowań lotniczych w prawie międzynarodowym (dla studentów WWL i OP);

Literatura: A.Górbiel: Bombardowanie lotnicze a prawo międzynarodowe, „Wojskowy Przegląd Lotniczy” 1960, nr 6 ; T.Leško, Międzynarodowe ograniczenia w prowadzeniu konfliktów zbrojnych, Warszawa 1990, s.171-175.

Zagadnienia:

I. Odpowiedzialność dowódcy:

1. Ogólna odpowiedzialność;
2. Szkolenie w zakresie prawa wojennego;
3. Organizacja pobytu wojsk;
4. Szczególne okoliczności;

II. Dowodzenie:

1. Podejmowanie decyzji;
2. Kontrola wykonania;

III. Prowadzenie operacji:

1. Ogólne zasady prowadzenia operacji;
2. Prowadzenie ataku;
3. Prowadzenie obrony;
4. Przemieszczanie się i miejsca postoju;

IV. Zachowanie się w czasie akcji:

1. Walka;
2. Osoby wzięte do niewoli oraz zajęte obiekty;
3. Kontakty z nieprzyjacielem nie mające charakteru bojowego;
4. Środki podejmowane po zakończeniu walki.

Literatura obowiązkowa:

- T.Leško: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Warszawa 1984
- F. De Mulinen: Podręcznik prawa wojennego dla sił zbrojnych, Warszawa 1994, s. 89-161

- Międzynarodowe prawo wojenne, Zapobieganie konfliktom zbrojnym. Odpowiedzialność za przestępstwa wojenne. Zbiór dokumentów w oprac. M.Flemminga, Warszawa 1985

Literatura zalecana:

- H.P.Gasser: Międzynarodowe prawo humanitarne - Wprowadzenie, Polski Czerwony Krzyż 1997
- D.Giertycz: Międzynarodowe ograniczenia w stosowaniu środków walki zbrojnej. Studia i rozprawy, T.II, Warszawa 1980
- T.Leško: Konflikty zbrojne w świetle prawa międzynarodowego, Warszawa 1970 (skrypt WAP)
- W.Morawiecki: Środki zwalczania wojny prawa i zwyczaje wojenne, zakończenie i likwidacja skutków wojny, Warszawa 1957

Temat 4:

Kontrolowanie konfliktu zbrojnego

- seminarium 2 godz.

Wprowadzenie nt:

1) Odpowiedzialność dyscyplinarna jeńców wojennych

Literatura: T.Mallik: Odpowiedzialność dyscyplinarna jeńców wojennych, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1966, nr 2.

Zagadnienia:

- 1) Przebieg konfliktu zbrojnego;
- 2) Środki przygotowawcze w czasie pokoju;
- 3) Kontrola w czasie konfliktu zbrojnego;
  - a) ochrona rannych i chorych;
  - b) ochrona ludności cywilnej;
  - c) status jeńców;
- 4) Środki podejmowane po zakończeniu konfliktu zbrojnego;

Literatura obowiązkowa:

- T.Leško: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Warszawa 1984, (rozdz. IV)
- Międzynarodowe prawo wojenne. Zapobieganie konfliktom zbrojnym. Odpowiedzialność za przestępstwa wojenne. Zbiór dokumentów w oprac. M.Flemminga, Warszawa 1985
- F. De Mulinen: Podręcznik prawa wojennego dla sił zbrojnych, Warszawa 1994 (część I)

Literatura zalecana:

- S.Dąbrowa: Ludność cywilna w konfliktach zbrojnych, Warszawa 1974
- H.P.Gasser: Międzynarodowe prawo humanitarne, Polski Czerwony Krzyż 1997
- Międzynarodowe prawo humanitarne. Wybrane zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku jego krzewienia i upowszechniania, pod red. T. Jasudowicza, Toruń 1997
- A.Radzaj: Prawnomiędzynarodowa ochrona ofiar wojny, Warszawa WAP 1987

Temat 5:

Ochrona dóbr kulturalnych w międzynarodowym prawie konfliktów zbrojnych

- seminarium 2 godz.

Wprowadzenie nt: Oznakowanie dóbr kultury w wydawnictwach kartograficznych używanych w Wojsku Polskim.

Literatura: Międzynarodowe konflikty zbrojne a ustalenia Haskiej Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych. Studia i materiały, Warszawa AON 1997, s. 44-45;

Zagadnienia:

1. Ochrona dóbr kultury w postanowieniach Konwencji Haskiej 1954 r.
2. Ochrona dóbr kultury w czasie działań zbrojnych;
3. Ochrona dóbr kultury w działaniach lotniczych;

Literatura obowiązkowa:

- W.Białek: Ochrona dóbr kultury w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny, Warszawa AON 1994
- W.Białek: A. Białek-Guillemette: Ochrona dóbr kultury przed skutkami nadzwyczajnych zagrożeń, Warszawa AON 1998
- T.Leško: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Warszawa 1984, (rozdz. IV)
- Międzynarodowe prawo wojenne. Zapobieganie konfliktom zbrojnym. Odpowiedzialność za przestępstwa wojenne. Zbiór dokumentów w oprac. M.Flemminga, Warszawa 1985
- Międzynarodowe konflikty zbrojne a ustalenia Haskiej Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych. Studia i materiały, Warszawa AON 1997

Literatura zalecana:

- Lista Światowego Dziedzictwa Kulturalnego UNESCO, (w:) „UNESCO i My”, 1994 nr 1

- Spotkanie ekspertów w sprawie zastosowania i skuteczności konwencji o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego. Haga, 5-7 lipca 1993 r.

Temat 6:

Problemy prawa międzynarodowych konfliktów zbrojnych

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:**

- 1) Opieka nad rannymi i chorymi w międzynarodowych konfliktach zbrojnych;

Literatura: Służby medyczne w czasie konfliktu zbrojnego w świetle prawa międzynarodowego, Warszawa 1992 (wyd. MON Inspektorat Logistyki SG WP), s.74-86.

- 2) Definicja konfliktu zbrojnego nie mającego charakteru międzynarodowego w międzynarodowym prawie humanitarnym;

Literatura: Międzynarodowe prawo humanitarne. Wybrane zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku jego krzewienia i upowszechniania, pod red. T. Jasudowicza, Toruń 1997 (s.43-57).

Zagadnienia:

1. Unormowania prawne;
  - a) wojna domowa;
  - b) rozruchy i napięcia;
2. Zasady ochrony ofiar wojny;
3. Osoby i dobra objęte ochroną humanitarną;
4. Zasady prowadzenia działań zbrojnych;

Literatura obowiązkowa:

- T.Leśko: Międzynarodowe ograniczenia w prowadzeniu konfliktów zbrojnych, Warszawa 1990
- T.Leśko: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Warszawa 1984, (rozdz.V)
- Międzynarodowe prawo wojenne. Zapobieganie konfliktom zbrojnym. Odpowiedzialność za przestępstwa wojenne. Zbiór dokumentów w oprac. M.Flemminga, Warszawa 1985
- A.Radzaj: Prawnomiędzynarodowa ochrona ofiar wojny, Warszawa WAP 1987

Literatura zalecana:

- H.P.Gasser: Międzynarodowe prawo humanitarne, Polski Czerwony Krzyż 1997 (rozdz. V)

- Służby medyczne w czasie konfliktu zbrojnego w świetle prawa międzynarodowego, Warszawa 1992 (wyd. MON Inspektorat Logistyki SG WP)

Temat 7:

Międzynarodowa odpowiedzialność karna

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:**

1) Realizacja międzynarodowej odpowiedzialności karnej na przykładzie prawa norymberskiego;

Literatura: T.Leško: Międzynarodowe ograniczenia w prowadzeniu konfliktów zbrojnych, Warszawa 1990, s. 280-284; F.Ryszka: Norymberga - prehistoria i ciąg dalszy, Warszawa 1982, s.229-270

2) Czystki etniczne - nowe wyzwanie dla międzynarodowego prawa humanitarnego;

Literatura: Międzynarodowe prawo humanitarne. Wybrane zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku jego krzewienia i upowszechniania, pod red. T. Jasudowicza, Toruń 1997 (s.65-88)

3) Pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych przez Wehrmacht;

Literatura: T.Cyprian: Wehrmacht: zbrodnia i kara, Warszawa 1971 (cz.IV: Wehrmacht przed sądem); S.Ordon: Wojna obronna Polski w 1939 roku na Wybrzeżu i Morzu na świetle prawa międzynarodowego, Wrocław 1974 (R.VIII: Pogwałcenie praw i zwyczajów wojennych przez Wehrmacht; R.X: Zbrodnie przeciwko ludzkości)

Zagadnienia:

1. Zasady międzynarodowej odpowiedzialności karnej:

a) Zakres przedmiotowy i źródła międzynarodowego prawa karnego;

b) Zakres odpowiedzialności karnej;

c) Formy przestępstw międzynarodowych;

d) Nieprzedawnianie zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości;

e) Zbrodnie przeciw pokojowi;

f) Przestępstwa (zbrodnie i występki) wojenne

g) Zbrodnie przeciw ludzkości.

2. Zasady postępowania karnego:

- a) Kompetencje międzynarodowego trybunału karnego;
- b) Międzynarodowe formy ustalania faktów dotyczących zbrodni wojennych;
- c) Zasady współpracy międzynarodowej w ściganiu sprawców zbrodni międzynarodowych.

Literatura obowiązkowa:

- T.Leśko: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Warszawa 1984, s. 169-203
- Międzynarodowe prawo wojenne. Zapobieganie konfliktom zbrojnym. Odpowiedzialność za przestępstwa wojenne. Zbiór dokumentów w oprac. M.Flemminga, Warszawa 1985, (część III)

Literatura zalecana:

- M.Iwanejko: Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Kraków 1969
- W.Czapliński: Stosunki prawne nielegalnego użycia siły w stosunkach międzynarodowych, Warszawa 1993

Temat 8:

Okupacja wojenna. Zagadnienia logistyki w prawie wojennym

- seminarium 2 godz.

• **Wprowadzenie nt:**

- 1) Zakres pojęć ludność cywilna i obiekty cywilne;

Literatura: S.Dąbrowa: Ludność cywilna w konfliktach zbrojnych, Warszawa 1974, s.45-68

Zagadnienia:

1. Postanowienia dotyczące okupacji;
2. Działania zbrojne na terytorium okupowanym;
3. Ewakuacja osób wziętych do niewoli, zaopatrzenie i transport medyczny;
4. Zagadnienia logistyki.

Literatura obowiązkowa:

- T.Leśko: Międzynarodowe prawo konfliktów zbrojnych, Warszawa 1984, (część IV)
- Międzynarodowe prawo wojenne. Zapobieganie konfliktom zbrojnym. Odpowiedzialność za przestępstwa wojenne. Zbiór dokumentów w oprac. M.Flemminga, Warszawa 1985
- F. De Mulinen: Podręcznik prawa wojennego dla sił zbrojnych, Warszawa 1994 (część VII, VIII, IX)

Literatura zalecana:

- S.Dąbrowa: Ludność cywilna w konfliktach zbrojnych, Warszawa 1974
- A.Radzaj: Prawnomiędzynarodowa ochrona ofiar wojny, Warszawa WAP 1987
- Służby medyczne w czasie konfliktu zbrojnego w świetle prawa międzynarodowego oprac. M.Flemming, Warszawa 1992

Temat 9:

System polityczny RP. Kompetencje i zadania naczelných organów państwa w zakresie bezpieczeństwa i obronności

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Konstytucyjna zasada cywilnej i demokratycznej kontroli nad siłami zbrojnymi.

Literatura: W.J.Wołpiuk: Siły zbrojne w regulacjach Konstytucji RP, Warszawa 1998

Zagadnienia:

1. Struktura organów państwowych;
2. Kompetencje i zadania naczelných organów państwa w zakresie bezpieczeństwa i obronności (Parlament; Prezydent RP; Rada Bezpieczeństwa Narodowego; Rada Ministrów; Komitet Spraw Obronnych RM; ministrowie; wojewodowie).

Literatura obowiązkowa:

- A.Klimaszewska, M.Łuczak: Rola i zadania Rady Ministrów oraz jej Komitetu Spraw Obronnych w systemie obronnym RP, Warszawa AON 1995
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
- W.Molek: Kompetencje i zadania naczelných organów państwa w zakresie obronności, Warszawa AON 1996
- B.Tarasiuk (i inni), Kierowanie obronnością państwa w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Materiał studyjny, Warszawa 1998
- Z.Trejnis: Siły zbrojne w państwie demokratycznym i autorytarnym, Warszawa 1997 (rozd. piąty)
- W.J.Wołpiuk: Siły zbrojne w regulacjach Konstytucji RP, Warszawa 1998

Literatura zalecana:

- H.Binkowski: Bezpieczeństwo militarne Polski w pracach Sejmu po 1989 roku (Rozprawa doktorska), Warszawa 1998
- T.Borkowski: System rządów w nowej Konstytucji, „Państwo i Prawo”, 1997 z.11-12, s. 71-85
- R.Kulczycki: Globalny system, „Polska Zbrojna” 1997, nr 34, s.16-17
- P.Mojek: Pozycja ustrojowa Prezydenta RP w świetle nowej Konstytucji, „Państwo i Prawo”, 1997 z.11-12, s. 54-70
- Przygotowanie i prowadzenie wojny obronnej przez Polskę po 2000 roku. „KAPPA”: V. Analiza potrzeb i możliwości układu pozamilitarnego w sytuacji kryzysowej, Warszawa AON 1997
- Przygotowanie i prowadzenie wojny obronnej przez Polskę po 2000 roku. „KAPPA”: Kierowanie SOP, w tym kierowanie układem pozamilitarnym i dowodzenia Siłami Zbrojnymi: VI. Analiza potrzeb i możliwości kierowania SOP w sytuacjach kryzysowych, Warszawa AON 1997
- P.Pytlakowski: Biuro bezpieczeństwa prezydenta, „Polityka” 1998, nr 3, s.26-27
- P.Sarnecki: Funkcja i struktura parlamentu według nowej Konstytucji, „Państwo i Prawo”, 1997 z.11-12, s. 33-53
- W.Szymczyk: Zadania resortu spraw wewnętrznych i administracji w okresie zagrożenia wojennego i wojny wynikające z potrzeb obronnych państwa i województwa, Warszawa 1998
- Układ militarny i pozamilitarny systemu obronnego państwa RP, praca zbiorowa, Warszawa AON 1998

Temat 10:

Prawa i wolności w państwie demokratycznym

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Geneza międzynarodowej ochrony praw człowieka.

Literatura: A.Biszyga: Geneza Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Obywatela, Podstawowych Wolności oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (w:) Prawa człowieka, Humanistyczne Zeszyty Naukowe, 1994, z.1 (9), Katowice 1994, s.31-50

Zagadnienia:

1. Podstawowe pojęcia i geneza praw człowieka.

- Prawa człowieka;
- Prawa podstawowe;
- Prawa podmiotowe;
- Prawo a wolność;
- Gwarancje praw;
- Realizacja podstawowych praw.

2. Prawa i wolności osobiste.

3. Prawa i wolności polityczne.

4. Wolności i prawa ekonomiczne, socjalne i kulturalne.

5. Międzynarodowa ochrona praw człowieka.

Literatura obowiązkowa:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (rozdz. II - Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela)
- T.Bulenda: Prawa gospodarcze, socjalne i kulturalne (w:) Prawa i wolności człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa 1993, s. 79-88
- Łopatka A: Prawo do wolności myśli, sumienia i religii, Warszawa 1995, s.29-36
- I.Malinowska: Międzynarodowe systemy ochrony praw człowieka, „Wojsko i Wychowanie” 1997, nr 7, s.30-34
- M.A.Nowicki: Prawa i wolności osobiste i polityczne, s.55-64 (w:) Prawa i wolności człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa 1993
- W.Osiatyński: Podstawy praw człowieka, s.27-38; (w:) Prawa i wolności człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa 1993
- Prawa człowieka. Dokumenty międzynarodowe, oprac. B.Gronowska i in., Toruń 1993 (bibl. i czyt.)
- J.Stańczyk: Znaczenie praw i wolności człowieka, „Wojsko i Wychowanie” 1995, nr 9, s.20-24
- L.Zwaak: Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, s.139-166 (w:) Prawa człowieka. Geneza, koncepcje, ochrona, red. B.Banaszak, Wrocław 1993

• A.Zieliński, Środki ochrony wolności i praw według nowej Konstytucji, „Państwo i Prawo”, 1997 z.11-12, s. 19-32

Literatura zalecana:

• Cesarz Z, E.Stadt Müller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996 (rozdz. XIV - „Prawa człowieka i demokracja w stosunkach międzynarodowych, s.278-293)

• R.Kuźniar: Prawa człowieka. Idee. Instytucje. Praktyka, Warszawa 1992

• I.Malinowska: Międzynarodowa kontrola realizacji praw człowieka, „Wojsko i Wy-
chowanie” 1995, nr 6, s.19-22

• A.Michalska: Konstytucja i traktaty międzynarodowe jako podstawowe źródła praw
człowieka, s.39-54; (w:) Prawa i wolności człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa
1993

• W.Osiatyński: Powstanie i ewolucja praw człowieka, s.7-16, (w:) Prawa i wolności
człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa 1993

• Prawo konstytucyjne. Toruń 1996: r.VI, s.79-87

• Prawo konstytucyjne. Toruń 1996, r.VI, s.87- 97

Temat 11:

**Legitymizacja interwencji humanitarnych. Zagadnienia organizacji misji pokojowych
z udziałem Polski**

- wykład 2 godz.

Zagadnienia:

1. Podstawy prawne operacji pokojowych typu: utrzymania pokoju (peace-keeping) i wy-
muszania pokoju (peace-enforcement).

2. Operacje pokojowe typu utrzymania pokoju (misje pokojowe).

a) Misje pokojowe - elementem nowego porządku światowego.

b) Formalne podstawy organizacji misji pokojowych.

c) Kierowanie operacjami pokojowymi. Proces decyzyjny. Struktura kierowania.

d) Finansowanie operacji pokojowych.

3. Wymuszanie pokoju. Formy organizacji i kierowania siłami zbrojnymi ONZ.

a) Prawne podstawy prowadzenia operacji.

b) Kryteria pokojowej interwencji zbrojnej. Siły Zbrojne ONZ.

c) Sposoby organizowania i kierowania operacjami wymuszania pokoju autoryzowanymi przez ONZ.

Literatura:

- E.Chowicka: Operacje pokojowe ONZ w byłej Jugosławii, (w:) Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. naukowa J.Kukułka i L.Łukaszuk, Warszawa 1997, s.35-47
- Cz. Dęga: Udział Wojska Polskiego w misjach pokojowych ONZ, AON 1995
- W.J.Durch: Organizacja Narodów Zjednoczonych a bezpieczeństwo zbiorowe, Warszawa AON 1993;
- Gareth Evans: Współpraca dla pokoju. Agenda na lata dziewięćdziesiąte i następne, Warszawa 1994; B.Boutros-Ghali: Program dla pokoju 1995, Warszawa 1995
- L.Łukaszuk, A.Skowroński: Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa. Materiały i komentarze, Warszawa AON 1996
- J.MacKinley: Użycie sił militarnych i policyjnych w operacjach pokojowych ONZ, Warszawa AON 1996
- J.Markowski: Polska w operacjach pokojowych. Operacje pokojowe ONZ, Wyd. Biuro Prasy i Informacji MON, Studia i Materiały nr 9/1994
- J.Menkes: Prawnomiędzynarodowe uwarunkowania powoływania i działania Misji ONZ, Warszawa AON 1993
- Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. nauk J.Kukułka, L.Łukaszuk, Warszawa AON (rozdz. 1, 2, 7)
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów, oprac. S.Bieleń, Warszawa 1996, (rozdział: I, V, VI)
- E.Rokicki: Organizacja Narodów Zjednoczonych w systemie światowego bezpieczeństwa, Warszawa AON 1994
- A.Skowroński: Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych, AON 1997
- A.Skowroński: Istota, mechanizmy i funkcje operacji pokojowych w systemie bezpieczeństwa Narodów Zjednoczonych, (w:) Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. naukowa J.Kukułka i L.Łukaszuk, Warszawa 1997, s.142-164
- J.Starzyk: Operacje pokojowe Narodów Zjednoczonych w latach 1988-1997, (w:) Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. naukowa J.Kukułka i L.Łukaszuk, Warszawa 1997, s.165-188

- Stosunki międzynarodowe - geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996
- R.Sonnenfeld: ONZ jako czynnik utrzymania pokoju - prawo a praktyka, „Sprawy Międzynarodowe” 1993, nr 3
- D.V.Trentin: Powiązania bezpieczeństwa transatlantyckiego i euroazjatyckiego: prognozy operacji pokojowych, Warszawa AON 1993
- Udział Wojska Polskiego w operacjach pokojowych, wybór materiałów i redakcja A.Podkowski, Warszawa AON 1998
- Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne, red. naukowa L.Łukaszuk, W.Kostecki, Warszawa 1995

Temat 12:

Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Podstawy prawne ograniczeń praw i wolności w stanach nadzwyczajnych państwa.

Literatura: M.Bąk: Granice ograniczeń czyli podstawy prawa i wolności człowieka w stanach nadzwyczajnych państwa (w:) Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej. Podstawy teoretyczne i praktyka, Warszawa 1994, s.21-224

Zagadnienia:

1. Prawa i wolności żołnierzy w czynnej służbie wojskowej. Regulacje prawne.
2. Podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym;
3. Podstawowe prawa i wolności człowieka w warunkach konfliktów zbrojnych i w czasie stanów nadzwyczajnych.

Literatura obowiązkowa:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (rozdz. II - Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela)
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony (wyciąg) (w:) T.Sokołowski: Apolityczność i apartyjność. Podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym, Toruń 1996 (Biuro Parlamentarne MON), s.47-48; pełny tekst (w:) Dz.U. z 1992 r.,

nr 4, poz. 16; poz.40; nr 174; nr 54, poz.254; z 1994 r., nr 43, poz.165; z 1996 r., nr 7, poz. 44; nr 10, poz. 495; nr 88, poz. 554 i nr 121, poz. 770

- Ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (wyciąg) (w:) T.Sokołowski: Apolityczność i apartyjność. Podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym, Toruń 1996 (Biuro Parlamentarne MON), s.49-50; pełny tekst: Dz.U. z 1997 r. nr 10, poz.55, nr 28, poz.153, nr 106, poz. 678, nr 107, poz.688, nr 117, poz. 753, poz.770

- M.Gąska: Prawa człowieka w warunkach służby wojskowej, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1997, nr 2, s.74-88

- J.Ryng, T.Sokołowski: Prawo wyborcze żołnierzy służby czynnej, Toruń 1996

- T.Sokołowski: Apolityczność i apartyjność. Podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym, Toruń 1996 (Biuro Parlamentarne MON)

- T.Sokołowski: D.Telep: Status prawny udziału żołnierzy w życiu publicznym (w:) „Wojsko i Wychowanie” 1997, nr 7, s.27-30 i nr 8, s.20-24

Literatura zalecana:

- M.Gąska: Służba wojskowa a prawa człowieka, „Wojsko i Wychowanie” 1997, nr 7, s.30-34

- R.Pęksa: Ochrona praw człowieka w warunkach konfliktów zbrojnych (w:) Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej. Podstawy teoretyczne i praktyka, Warszawa 1994, s. 22-232

- Z.Trejnis: Siły zbrojne w państwie demokratycznym i autorytarnym, Warszawa 1997 (rozdz. piąty)

Temat 13

Prawo dyplomatyczne i konsularne - główne zasady i instytucje

- wykład: 2 godz.

Zagadnienia:

1. Rola dyplomacji w międzynarodowych stosunkach politycznych:

- a) Pojęcie i cele dyplomacji.
- b) Stosunki dwustronne - dyplomatyczne i inne.
- c) Stosunki wielostronne - rola dyplomacji tajnej.

2. Funkcje dyplomatyczne i konsularne.

3. Organy wykonujące funkcje dyplomatyczne i konsularne (w tym wojskowe).
4. Organizacja służby dyplomatycznej. Stopnie i rangi dyplomatyczne. Struktura i funkcje ambasady.

5. Przywileje i immunitety dyplomatyczne oraz konsularne.

Literatura:

- C.Ikanowicz: Protokół dyplomatyczny i organizacja służby zagranicznej RP, Warszawa 1997
- T.Joniec: Polska służba konsularna 1918-1995, Warszawa 1996
- T.Joniec: Służba polskich konsulów, Wyd. Nauk. Scholar, Warszawa 1996
- Bierzanek, J. Symonides: Prawo międzynarodowe publiczne, PWN 1996, rozdz. V, § 8
- Stosunki międzynarodowe. Podręcznik akademicki, red. nauk. E.Haliżak, R.Kuźniar, Warszawa 1994, s. 183-193
- J.Symonides: Konwencje konsularne. Wybór i wprowadzenie, Warszawa 1986, PISM (MSZ)
- S.Sawicki: Immunitet jurysdykcyjny konsula. Warszawa 1988
- J.Sutor: Prawo dyplomatyczne i konsularne, PWN 1996

Temat 14:

Problemy wdrażania prawa humanitarnego

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Obowiązki państw w czasie pokoju
2. Zobowiązania na wypadek wojny
3. Naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego
  - a) postępowanie karne przed sądami krajowymi
  - b) międzynarodowa odpowiedzialność państw
  - c) represalia
4. Odpowiedzialność zbiorowa za wdrażanie prawa humanitarnego
  - Międzynarodowe prawo wojenne. Zapobieganie konfliktom zbrojnym. Odpowiedzialność za przestępstwa wojenne. Zbiór dokumentów w oprac. M.Flemminga, Warszawa 1985, (część III)

Literatura obowiązkowa:

- R.Jasica: Upowszechnianie znajomości międzynarodowego prawa humanitarnego w siłach zbrojnych, „Zeszyty Naukowe WSO'im. S.Czarnieckiego” 1997, nr 2, s.80-91
- C.Marcinkowski: Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa. Treść. Znaczenie. Zobowiązania, Warszawa 1996, s.11-12
- Międzynarodowe prawo humanitarne. Wybrane zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku jego krzewienia i upowszechniania, pod red. T.Jasudowicza, Toruń 1997

Literatura zalecana:

- Hans-Peter Gasser: Międzynarodowe prawo humanitarne, Instytut Henry Dunant PCK, 1997
- C. Marcinkowski: Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa. Treść. Znaczenie. Zobowiązania, Warszawa 1996, s. 11-12

Temat 15:

Pokojowe załatwianie sporów i zakaz uciekania się do stosowania siły w stosunkach międzynarodowych

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Rodzaje sporów międzynarodowych.

Literatura: M.Iwanejko, Spory międzynarodowe. Studium prawnopolityczne, Warszawa 1976

Zagadnienia:

1. Pojęcie i podział sporów międzynarodowych:
  - a) Wprowadzenie w problematykę.
  - b) Definicja sporu i konfliktu międzynarodowego.
2. Środki pokojowego załatwiania sporów:
  - a) Podział środków załatwiania sporów.
  - b) Rokowania (negocjacje).
  - c) Dobre usługi i mediacje.
  - d) Komisje badań.
  - e) Koncepcja.
3. Sądy międzynarodowe:

- a) Geneza i rozwój sądownictwa międzynarodowego.
- b) Arbitraż międzynarodowy.
- c) Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości (organizacja, kompetencje, postępowanie).
- d) Stałe sądy regionalne w Europie (Trybunał Wspólnot Europejskich w Luksemburgu, Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu).
- e) Międzynarodowy Trybunał Prawa Morza w Hamburgu.

Literatura obowiązkowa:

- Antonowicz L: Podręcznik prawa międzynarodowego, Warszawa 1996
- G.Evans: Współpraca dla pokoju, PISM-MSZ 1994
- L.Łukaszuk, A.Skowroński: Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa. Materiały i komentarze, Warszawa 1996, s. 88-119;
- S.Miłosz: Środki i metody pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych, Warszawa AON 1997

Literatura zalecana:

- M.Iwanejko: Spory międzynarodowe. Studium prawnopolityczne, Warszawa 1976
- Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. nauk J.Kukułka, L.Łukaszuk, Warszawa AON 1997 (rozdz. 10)
  - Prawo międzynarodowe publiczne, pod red. B.Wierzbickiego, Białystok 1997
  - Prawo w stosunkach międzynarodowych, oprac. S.Bieleń, Warszawa 1996: (rozdział I; dok. 1, 2, 3)
  - M.Paszkowski: Peaceful Settlement of Disputes and the System of Security and Cooperation in Europe, Studies on International Relations 1975, nr 4
    - Stosunki międzynarodowe - geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996
    - J.Sutor: Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych, Ossolineum 1979
    - R.Szafarz: Rozwój prawa międzynarodowego Europy. Z problematyki „europejskiej przestrzeni prawnej”, Warszawa 1994 (rozdział V: Europejskie regulacje dotyczące rozstrzygania sporów międzynarodowych)
      - Współczesne stosunki międzynarodowe, pod red. T.Łoś-Nowak, Wrocław 1997
      - A.Zieliński: Środki ochrony wolności według nowej Konstytucji, „PiP” 1997, nr 4

Temat 16:

Wolności i prawa człowieka w państwie demokratycznym. Prawa i wolności człowieka w warunkach służby wojskowej

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Geneza międzynarodowej ochrony praw człowieka.

Literatura: A.Biszyga: Geneza Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Obywatela, Podstawowych Wolności oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (w:) Prawa człowieka. Humanistyczne Zeszyty Naukowe, 1994, z.1 (9), Katowice 1994, s.31-50

Zagadnienia:

1. Podstawowe pojęcia i geneza praw człowieka. Regulacje prawne.

- Prawa człowieka;
- Prawa podstawowe;
- Prawa podmiotowe;
- Prawo a wolność;
- Gwarancje praw;
- Realizacja podstawowych praw.

2. Prawa i wolności osobiste;

- prawa i wolności żołnierzy w czynnej służbie wojskowej;

3. Prawa i wolności polityczne:

- podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym;

4. Międzynarodowa ochrona praw człowieka .

Literatura obowiązkowa:

• M.Gąska: Prawa człowieka w warunkach służby wojskowej, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 1997, nr 2, s.74-88

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

• I.Malinowska: Międzynarodowe systemy ochrony praw człowieka, „Wojsko i Wychowanie” 1997, nr 7, s.30-34

• A.Nowicki: Prawa i wolności osobiste i polityczne, s.55-64 (w:) Prawa i wolności człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa 1993

• Prawa człowieka. Dokumenty międzynarodowe, oprac. B.Gronowska i in., Toruń 1993 (bibl. i czyt.)

- J.Ryng, T.Sokołowski: Prawo wyborcze żołnierzy służby czynnej, Toruń 1996

- T.Sokołowski: Apolityczność i apartyjność. Podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym, Toruń 1996 (Biuro Parlamentarne MON)
- T.Sokołowski, D.Telep: Status prawny udziału żołnierzy w życiu publicznym (w:) „Wojsko i Wychowanie” 1997, nr 7, s.27-30 i nr 8, s.20-24
- L.Zwaak: Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, s.139-166 (w:) Prawa człowieka. Geneza, koncepcje, ochrona, red. B.Banaszak, Wrocław 1993
- Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony (wyciąg) (w:) T.Sokołowski: Apolityczność i apartyjność. Podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym, Toruń 1996 (Biuro Parlamentarne MON), s.47-48; pełny tekst (w:) Dz.U. z 1992 r., nr 4, poz. 16; poz.40; nr 174; nr 54, poz.254; z 1994 r., nr 43, poz.165; z 1996 r., nr 7, poz. 44; nr 10, poz. 495; nr 88, poz. 554 i nr 121, poz. 770
- Ustawa z dnia 30 czerwca 1970 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (wyciąg) (w:) T.Sokołowski: Apolityczność i apartyjność. Podstawy prawne udziału żołnierzy w życiu publicznym, Toruń 1996 (Biuro Parlamentarne MON), s.49-50; pełny tekst: Dz.U. z 1997 r. nr 10, poz.55, nr 28, poz.153, nr 106, poz. 678, nr 107, poz.688, nr 117, poz. 753, poz.770

Literatura zalecana:

- T.Bulenda: Prawa gospodarcze, socjalne i kulturalne (w:) Prawa i wolności człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa 1993, s. 79-88
- Z. Cesarz, E.Stadtmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996 (rozdz. XIV - Prawa człowieka i demokracja w stosunkach międzynarodowych, s.278-293)
- R.Kuźniar: Prawa człowieka. Idee. Instytucje. Praktyka, Warszawa 1992
- I.Malinowska: Międzynarodowa kontrola realizacji praw człowieka, „Wojsko i Wychowanie” 1995, nr 6, s.19-22
- A.Michalska: Konstytucja i traktaty międzynarodowe jako podstawowe źródła praw człowieka, s.39-54; (w:) Prawa i wolności człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa 1993
- W.Osiatyński: Powstanie i ewolucja praw człowieka, s.7-16, (w:) Prawa i wolności człowieka, pod red. A.Rzeplińskiego, Warszawa 1993
- Prawo konstytucyjne. Toruń 1996: r.VI, s.79-87
- Prawo konstytucyjne. Toruń 1996, r.VI, s.87- 97

Część II

DYPLOMACJA WSPÓŁCZESNA

Temat 1:

Zmiany w układzie sił i ewolucja stosunków międzynarodowych w świecie po II wojnie światowej

- wykład 2 godz.

I. Ewolucja systemu jaltańsko-poczdamskiego:

1. Rozpad Wielkiej Koalicji: rozbieżności w obliczu zwycięstwa; dwa nurty realizacji postanowień układu poczdamskiego w stosunku do Niemiec; dwa nurty polityki wobec byłych sojuszników Niemiec hitlerowskich w Europie.

2. Układ bipolarny. Oparciem dla powojennej dominacji supermocarstw były: (1) potęga wojskowa; (2) siła ekonomiczna; (3) idee globalne; (4) przyjęte obowiązki strategiczne uzasadnione racjami geopolitycznymi; (5) rozwój techniki wojskowej i względna w tej kwestii równowaga nakładów i środków; (6) narastanie stopnia instytucjonalizacji i polaryzacji obu światów na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i militarnej.

3. Powstanie systemu zachodniego i wschodniego. Spełniały one cztery funkcje wobec swoich uczestników: (1) adaptacyjną; (2) prewencyjną; (3) integracyjną; (4) innowacyjną.

4. Odprężenie w stosunkach Wschód - Zachód /1955-1979/. Dialog radziecko-amerykański; zahamowanie wyścigu zbrojeń; rozwój rzeczowej współpracy; problemy bloku wschodniego.

5. Utrwalenie podziału Europy (1980-1985). Konsolidacja NATO; rozszerzenie EWG; próby integrowania gospodarek planowych.

6. Nowe napięcia w stosunkach ogólnoeuropejskich. Utrwalenie procesu KBWE; dwie tendencje w rokowaniach wiedeńskich; ożywienie idei stref bezatomowych; nowy etap kontaktów między EWG i RWPG.

II. Nowy międzynarodowy ład polityczny:

1. Przeobrażenia w procesach światowych i regionalnych z przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych - wyznaczniki przełomowych zmian. Od globalnej konfrontacji do współdziałania; dyplomacja ustępstw w dziedzinie wojskowej; zjednoczenie Niemiec; na drodze przewycięzania podziałów europejskich; instytucjonalizacja procesu paneuropejskiego.

2. Procesy dezintegracji i integracji we współczesnym świecie. Rozpad bloku wschodniego; od ZSRR do WNP; droga do partnerstwa Waszyngtonu i Moskwy w nowym ładzie światowym; ewolucja bloku zachodniego; rozwój procesów paneuropejskich i transeuropejskich; kryzys jugosłowiański.

3. Poszukiwania nowej formuły ładu międzynarodowego. Modele ładu światowego: (1) zerobiegunowy; (2) unipolarny; (3) bipolarny; (4) tripolarny; (5) multipolarny; (6) pentagonalna triada triad połączonych.

Literatura:

- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku: red. naukowa D.B.Bobrow, E.Haliżak, R.Zięba, Warszawa 1997 (rozdziały: XVIII, XIX)
- Z.Cesarz, E.Stadmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996 (rozdział: II)
- J.Kaczmarek, A.Skowroński: Bezpieczeństwo. Świat - Europa - Polska, Wrocław 1998
- H.Kissinger: Dyplomacja, Philip Wilson - Warszawa 1997 (rozdział: 16, 17, 18, 20, 28-31)
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994 (rozdziały: I, II, IV, VII, IX, XIII, XIV, XV, XIX, XX, XXI, XXV, XXIX, XXX).
- W.Paruch, K.Trembicka: Typologia systemów bezpieczeństwa w XIX i XX wieku, Lublin 1996
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów: oprac. S.Bieleń, Warszawa 1996, (rozdział: I, V, VI)
- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 (część pierwsza)
- R.Zięba: Proces instytucjonalizacji nowego ładu europejskiego, „Wojsko i Wychowanie” 1996, nr 12, s. 89-93

Temat 2:

Rola ONZ w kształtowaniu światowego bezpieczeństwa militarnego dyplomacja wielostronna

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Zakaz stosowania siły w dokumentach ONZ / Deklaracja w sprawie niedopuszczalności interwencji i ingerencji w wewnętrzne sprawy państw (9.12.1981);

Deklaracja w sprawie zwiększenia skuteczności zasady powstrzymywania się od groźby użycia siły w stosunkach międzynarodowych (18.11.1987)

Zagadnienia:

1. System bezpieczeństwa zbiorowego a normotwórcza działalność ONZ:
  - a) Gwarancje wynikające z Karty Narodów Zjednoczonych;
  - b) Rola Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa;
2. Obowiązek współdziałania na rzecz utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.
  - a) Zasady i główne dziedziny współdziałania na rzecz pokoju i bezpieczeństwa;
  - b) Kompetencje głównych organów ONZ w tym zakresie;
  - c) Deklaracja zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współpracy między państwami z 24.10.1994 r.
4. System pokojowego załatwiania sporów w Karcie Narodów Zjednoczonych.
  - a) System pokojowego załatwiania sporów w Karcie Narodów Zjednoczonych;
  - b) Kompetencje głównych organów Narodów Zjednoczonych w dziedzinie pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych;
5. Dyplomacja prewencyjna.

Literatura obowiązkowa:

- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. naukowa D.B.Bobrow, E.Haliżak, R.Zięba, Warszawa 1997 (rozdziały: XIV)
- Gareth Evans: Współpraca dla pokoju. Agenda na lata dziewięćdziesiąte i następne, Warszawa 1994, B.Boutros-Ghali: Program dla pokoju 1995, Warszawa 1995
- L.Łukaszuk, A.Skowroński: Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa. Materiały i komentarze, Warszawa AON 1996
- A.Skowroński: Siły pokojowe i operacje utrzymania pokoju Organizacji Narodów Zjednoczonych, Warszawa AON 1997
- R.Sonnenfeld: ONZ jako czynnik utrzymania pokoju - prawo a praktyka, „Sprawy Międzynarodowe” 1993, nr 3
- Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne, red. naukowa L.Łukaszuk, W.Kostecki, Warszawa 1995 (rozdz. 2, s.17-40)

Literatura zalecana:

- B.Boutros-Ghali: Program dla pokoju 1995, Warszawa 1995

- W.J.Durch: Organizacja Narodów Zjednoczonych a bezpieczeństwo zbiorowe, Warszawa AON 1993
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów, oprac. S.Bieleń, Warszawa 1996, (rozdział: I, V, VI)
- E.Rokicki: Organizacja Narodów Zjednoczonych w systemie światowego bezpieczeństwa, Warszawa AON 1994
- Stosunki międzynarodowe - geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996

Temat 3:

Kształtowanie ogólnoeuropejskiego systemu bezpieczeństwa. Podstawy polityczne i prawne

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Rola NATO i OBWE w przeciwdziałaniu konfliktom międzynarodowym (w:) Obszary niestabilności międzynarodowych i sprzeczności interesów a bezpieczeństwo Polski, Warszawa AON 1998, s.40-54

Zgadnienia:

1. Poszukiwanie nowej formuły międzynarodowej „nowego ładu międzynarodowego” (NŁM);
2. Podstawy polityczne i prawne NŁM;
  - a) Akt Końcowy. KBWE;
  - b) Deklaracja zasad rządzących stosunkami między państwami uczestniczącymi w KBWE
  - c) Dorobek konferencji przeglądowych;
  - d) Paryska Karta dla Nowej Europy.
3. Treść i znaczenie „Kodeksu Postępowania w Polityczno-Militarnych Aspektach Bezpieczeństwa

Literatura obowiązkowa:

- W.Anioł: Europejski fin de siècle. Przeobrażenia struktur międzynarodowych, Wyd. SCHOLAR 1996
- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. naukowa D.B.Bobrow, E.Haliżak, R.Zięba, Warszawa 1997 (rozdz. XIV, XVII)

- A.Chałacińska: Misje długodystansowe OBWE, „Sprawy Międzynarodowe” 1995 nr 2, s.163-188

- J.Kaczmarek, A.Skowroński: Bezpieczeństwo. Świat - Europa - Polska, Wrocław 1998

- Cz. Marcinkowski: Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa. Treść. Znaczenie. Zobowiązania, Warszawa 1996

- J.M.Nowak: OBWE - między oczekiwaniem a rzeczywistością (w XX-lecie istnienia), „Sprawy Międzynarodowe” 1995, nr 2

- R.Zięba: Proces instytucjonalizacji nowego ładu europejskiego, „Wojsko i Wychowanie” 1996, nr 12, s. 89-93

Literatura zalecana:

- Z.M.Doliwa-Klepacki: Encyklopedia organizacji międzynarodowych, Warszawa 1997

- J.Kaczmarek: Instytucje i organizacje kształtujące bezpieczeństwo europejskie, Warszawa AON 1994

- J.Kukułka: Historia współczesna stosunków międzynarodowych 1945-1994, Wyd. SCHOLAR 1994

- J.M.Nowak: Bezpieczeństwo europejskie po madryckim szczycie NATO. Polski punkt widzenia, „Sprawy Międzynarodowe” 1997, nr 2, s.7-28

- Przyszłe bezpieczeństwo Europy - katalog problemów. Raport Niezależnej Grupy Roboczej utworzonej pod auspicjami SIPRI, „Sprawy Międzynarodowe” 1997, nr 2, s. 109-126

- Cz.Marcinkowski: Kodeks postępowania w polityczno-militarnych aspektach bezpieczeństwa, „Wojsko i Wychowanie” 1997, nr 1, s.76-82

- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. naukową E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 (rozdz. XIX i XX)

- P.Świtalski: Rola KBWE w rozwiązywaniu konfliktów, „Sprawy Międzynarodowe” 1993, nr 4

- Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne, red. naukowa L.Łukaszuk, W.Kostecki, Warszawa 1995

- B.Osadnik: Europa Środkowa a problemy bezpieczeństwa europejskiego (w:) Polska a przemiany współczesnej Europy. Z zagadnień międzynarodowych (pod red. J.Przewłockiego), Katowice 1994, s.62-76

Temat 4:

Procesy integracyjne w Europie Zachodniej i ich wpływ na bezpieczeństwo eu

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Od Wspólnot do Unii Europejskiej.
  - a) Traktat z Maastricht i charakter Unii Europejskiej;
  - b) Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa;
2. Polityczne aspekty stosunków z Polską:
  - a) Działania Polski na rzecz rozwoju współpracy politycznej;
  - b) UE wobec kwestii intensyfikacji współpracy politycznej z państwami stowarzy
3. „Europa regionów” a przyszłość integracji europejskiej:
  - a) Instytucje współpracy regionalnej w Europie;
  - b) Polityka regionalna UE a kwestia poszerzenia.

Literatura obowiązkowa:

- Z.Cesarz, E.Stadtmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrc (rozd. XIII)
- A.Ciupiński: Podstawowe elementy współczesnej strategii Francji, Wars: 1997
- Międzynarodowe stosunki polityczne, pod red. W.Molendowskiego i Cz.M Poznań 1996
- C.Mik: Wspólna polityka bezpieczeństwa UE a system bezpieczeństwa ON prawne i polityczne, „Polska - Niemcy - Europa” 1996, nr 2, s.11-38
- Prawo w stosunkach międzynarodowych. Wybór dokumentów, oprac. S.B szawa 1996
- S.Parzymies: Unia Europejska a Europa Środkowa. Polityczne aspekty , Warszawa 1997
- Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędz i polityczne, red. naukowa L.Łukaszuk, W.Kostecki, Warszawa 1995 (rozd. 5)

Literatura zalecana:

- A.Ciupiński: Perspektywy europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony 1997 (Studia i Materiały BP i I MON nr 44)
- A.Ciupiński: Europejska tożsamość obronna, „Z.Nauk. AON” 1997, nr 1, s.:

- Europa od A do Z: podręcznik integracji europejskiej, Gliwice 1996
- Europejskie struktury współpracy: Informator, Warszawa 1997
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994
- Od współpracy do integracji, Warszawa 1996
- Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota, mechanizmy działania, zasięg, pod red. T.Łoś-Nowak, Wrocław 1997
- Państwa narodowe w euroatlantyckich strukturach, pod red. J.Fiszera, Warszawa 1995
- S.Parzymies: Unia Europejska. Europejskie struktury współpracy. PISM Warszawa 1995
- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 (część pierwsza)
- Unia Zachodnioeuropejska a NATO, Warszawa 1995

Temat 5

Polityka zagraniczna RP

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Geostrategiczna pozycja Polski.

Literatura: P.Grudziński: Geostrategiczna pozycja Polski (w:) Obrona Polski dziś i jutro, pod red. A.Targowskiego, Warszawa 1993, s.42-53; J.Skrzyp: Geostrategiczne położenie Polski, Warszawa AON 1995

Zagadnienia:

1. Podstawy polskiej polityki zagranicznej.
2. Cele i zasady polityki zagranicznej.
3. Rozwój więzi Polski z Zachodem
4. Polityka wobec Europy Wschodniej i Środkowej.
5. Wewnętrzne uwarunkowania polskiej polityki zagranicznej.

Literatura obowiązkowa:

- P.Deszczyński (i inni): Polska w systemie stosunków międzynarodowych, Poznań 1995 (skrypt Akademii Ekonomicznej)
- R.Kupiecki, K.Szczepanik: Polityka zagraniczna Polski (1989-1994). Warszawa 1994

- Obrona Polski dziś i jutro, pod red. A.Targowskiego, Warszawa 1993
- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 (rozdz. XX)

Literatura zalecana:

- Cz.Mojsiejewicz: Polska polityka zagraniczna (w:) Międzynarodowe stosunki polityczne, praca zbiorowa pod red. W.Malendowskiego, Poznań 1996
- Polska i jej nowi sąsiedzi (1989-1993), Poznań-Toruń 1994
- Rocznik polskiej polityki zagranicznej 1996, Warszawa 1996
- Rocznik polskiej polityki zagranicznej 1997, Warszawa 1997
- Rocznik strategiczny 1996/1997, Warszawa 1997

Temat: 6

Światowy proces rozbrojenia i budowy zaufania. Stan i perspektywy

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Przegląd ważniejszych traktatów i porozumień w dziedzinie kontroli zbrojeń (1963-1997)

Literatura: „Blżej NATO”. Biuletyn Informacyjny Biblioteki Sejmowej, 1997, z.5, s.14-19 (prezentacja na folii)

Zagadnienia:

1. Negocjacje w sprawie zbrojeń konwencjonalnych w Europie:

- Traktaty CFE, CFE 1A
- problem ograniczeń flankowych

2. Rokowania i układy o ograniczeniu zbrojeń strategicznych (SALT I i II; START I, II i III);

3. Środki budowy zaufania (CBM) elementem wzmacniającym bezpieczeństwo międzynarodowe (w tym):

- Rokowania wiedeńskie- Dokument Wiedeński
- Traktat o otwartych przestworzach

Literatura obowiązkowa:

- R.Bierzanek, J.Symonides: Prawo międzynarodowe publiczne, (1996) rozdz.X, §4 (Rozbrojenie)

- CFE - Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, „WiW” 1996, nr 4, s.85-86

- Z.Cesarz, E.Stadt Müller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996, (rozdz. V)

- E.Firlej, Z.Jopek: Traktat o konwencjonalnych siłach w Europie CFE, Warszawa 1996

- L.Łukaszuk, A.Skowroński: Międzynarodowe prawo pokoju i bezpieczeństwa. Materiały, AON 1996, rozdz. IV

- W.Multan: Porozumienia rozbrojeniowe po drugiej wojnie światowej, PISM 1985

- J.M.Nowak: Regionalna kontrola zbrojeń w Europie (teoria i praktyka), „Sprawy Międzynarodowe” 1997, nr 1, s.41-62

- Prawo w stosunkach międzynarodowych, oprac. S.Bieleń, Warszawa 1996 (rozdział VII; dok. 1, 2, 3)

- B.Świetlicki: Kontrola zbrojeń Środki budowy zaufania i bezpieczeństwa, Biuletyn Informacyjny MON nr 5, 1993

- M.Tabor: System „otwartych przestworzy”: nowy wymiar budowy zaufania i bezpieczeństwa (w:) Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. Naukowa D.B.Bobrow, E.Haliżak, R.Zięba, Warszawa 1997, s.551-564 (rozdz. XXX)

Literatura zalecana:

- W.Karp, P.Kłudka: Miny lądowe (Międzynarodowe konwencje a broń nadmiernie okrutna), „Wojsko i Wychowanie” 1996, nr 8, s.87-91

- W.Karp: Bronie nadmiernie okrutne: od prawa humanitarnego do rozbrojenia (Konwencja CCW a problem min lądowych), „Sprawy Międzynarodowe” 1996, nr 1, s.47-64

- T.Łoś-Nowak: Problem rozbrojenia w polskiej polityce zagranicznej, KAW Warszawa 1985

- Międzynarodowe stosunki polityczne, red. W.Malendowski, Cz.Mojsiewicz, Poznań 1996, (rozdział: XXI)

- W.Multan: Rozbrojenie w Karcie i działalności ONZ, Sprawy Międzynarodowe nr 10, 1985

- K.Nożko: Siły Zbrojne RP w służbie bezpieczeństwa narodowego (Wstępny zarys koncepcji strategicznych i założeń operacyjno-taktycznych przy wejściu sił zbrojnych w XXI wiek), Warszawa AON 1997 (rozdz. II)

- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 (rozdział: XI)

- K.Teresiak: Światowy proces rozbrojeniowy - stan i perspektywy, Warszawa AON 1996

Temat: 7

Sojusze militarno-polityczne NATO i UZE - międzynarodowe instrumenty budowania bezpieczeństwa Polski

- seminarium 2 godz.

- **Wprowadzenie nt:** Katalog problemów dotyczących bezpieczeństwa Europy według Niezależnej Grupy Roboczej SIPRI.

Literatura: Przyszłe bezpieczeństwo Europy - katalog problemów. Raport Niezależnej Grupy Roboczej utworzonej pod auspicjami SIPRI; „Sprawy Międzynarodowe” 1996, nr 1 (styczeń-marzec), s.109-126

Zagadnienia:

1. System (architektura) bezpieczeństwa europejskiego;

a) Rola NATO i UZE w systemie bezpieczeństwa europejskiego;

b) Strategia obronna NATO.

2. Polityka bezpieczeństwa w Europie Zachodniej a poszerzenie Sojuszu Atlantyckiego na wschód:

c) Statut UZE wobec UE i Sojuszu Północnoatlantyckiego w świetle deklaracji państw UZE z Maastricht i Traktatu o Unii Europejskiej;

d) Ewolucja roli UZE w ramach zachodniego systemu bezpieczeństwa i obrony;

e) Europejska Tożsamość Bezpieczeństwa i Obrony po szczycie NATO w Brukseli;

f) Koncepcja Międzynarodowych Połączonych Sił do Zadań Specjalnych (CJTF).

Literatura obowiązkowa:

- A.Ciupiński: Podstawowe elementy współczesnej strategii Francji, Warszawa 1997

- J.Czaputowicz: Bezpieczeństwo europejskie: koncepcje, instytucje, implikacje dla Polski, Warszawa 1997 (rozdz. 5, 6, 7, 8)

- J.Gryz: Unia Zachodnioeuropejska a NATO, UE, OBWE, Warszawa 1996 (wyd. DBM MON)

- J.Kaczmarek, A.Skowroński: Bezpieczeństwo. Świat - Polska - Europa, Wrocław 1998
- W.Kostecki: Rola NATO i OBWE w przeciwdziałaniu konfliktom międzynarodowym (w:) Obszary niestabilności międzynarodowych i sprzeczności interesów a bezpieczeństwo Polski, Warszawa AON 1998, s.40-54

- NATO. Vademecum, Warszawa 1995

- S.Parzymies: Unia Europejska a Europa Środkowa. Polityczne aspekty współpracy, Warszawa 1997

- Unia Zachodnioeuropejska a NATO, Warszawa 1995

- P.Wieczorek, P.Kłudka: Droga Polski do NATO, Warszawa 1997 (Studia i Materiały BP i I. MON nr 44)

Literatura zalecana:

- A.Ciupiński: Perspektywy europejskiej polityki bezpieczeństwa i obrony, Warszawa 1997 (Studia i Materiały BP i I MON nr 44)

- Europa od A do Z: podręcznik integracji europejskiej, Gliwice 1996

- Europejskie struktury współpracy: informator, Warszawa 1997

- E.Firlej: Koszty integracji NATO, Warszawa 1995

- J.Gryz: Formalny zakres działania Unii Zachodnioeuropejskiej, Sprawy Międzynarodowe, 1995, nr 4

- J.Gryz: Unia Zachodnioeuropejska w kooperacyjnym systemie bezpieczeństwa w Europie, (w:) Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. naukowa J.Kukułka i L.Łukaszuk, Warszawa 1997, s. 334-354

- Koncepcja rozszerzenia NATO, Warszawa 1995

- W.Kostecki: Rola NATO i OBWE w przeciwdziałaniu konfliktom międzynarodowym (w:) Obszary niestabilności międzynarodowych i sprzeczności interesów a bezpieczeństwo Polski, red. nauk. L.Łukaszuk, W.Kostecki, K.Malak, Warszawa 1998, s. 40-54

- B.Koszel: Bezpieczeństwo Środkowoeuropejskie i NATO: (w:) Interesy bezpieczeństwa w Europie. Polska - Niemcy - Rosja. Materiały z konferencji Poznań 9-10.04.1996, pod red. J.Kiwerskiej, Poznań 1996, s. 53-72

- Międzynarodowe stosunki polityczne, praca zbiorowa pod red. W.Malendowskiego, Warszawa 1996 (rozdz. XII),

- C.Mik: Wspólna polityka bezpieczeństwa UE a system bezpieczeństwa ONZ. Aspekty prawne i polityczne, „Polska - Niemcy - Europa” 1996, nr 2, s.11-38

- Od współpracy do integracji, Warszawa 1996
- Państwa narodowe w euroatlantyckich strukturach, pod red. J.Fiszera, Warszawa 1995
- S.Parzymies: Sojusz Atlantycki a polityka bezpieczeństwa w Europie Zachodniej, „Sprawy Międzynarodowe” 1994, nr 2
- S. Parzymies: Unia Europejska. Europejskie struktury współpracy, PISM Warszawa 1995
- A.Robełek: Armia w drodze do NATO, „Myśl Wojskowa” 1998, nr 1, s.9-13
- E.Schulz: Polityka bezpieczeństwa w Europie u progu XXI wieku, „Sprawy Międzynarodowe” 1996, nr 1 (styczeń-marzec), s.1-20
- Uwarunkowania bezpieczeństwa Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne, red. nauk. L.Łukaszuk, Warszawa AON 1995 (rozdz. I, IV, V)
- UZE a Europa Środkowa i Wschodnia (dokumenty), oprac. J.Menkes, Warszawa 1994
- W.Zajdziński, S.Miłosz: Rola sił zbrojnych wybranych państw w polityce bezpieczeństwa, Warszawa AON 1998 (rozdz.III i IV)

Temat: 8

Współpraca subregionalna krajów Europy Środkowo-Wschodniej

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Grupa Wyszehradzka;
2. Inicjatywa Śródziemnomorska;
3. Rada Państw Morza Bałtyckiego;
4. Rada Bałtycka;
5. Trójkąt Weimarski /Oś Weimarska/;
6. Współpraca Ekonomiczna Państw Morza Czarnego.

w następujących aspektach:

- uwarunkowania współpracy i integracji regionalnej;
- działalność na rzecz bezpieczeństwa narodowego i europejskiego;
- współpraca regionalna a integracja europejska;
- funkcje regionalizmu w stosunkach międzynarodowych;
- cele polskiej polityki zagranicznej i gospodarczej;
- działalność dyplomacji polskiej.

Literatura obowiązkowa:

- G.Bernatowicz, A.Kupich: Polska w strukturach regionalnych, (w:) „Rocznik polskiej polityki zagranicznej 1996”, Warszawa 1996, s. 5-66
- Bezpieczeństwo Państw Grupy Wyszehradzkiej. Nadzieje i realia, red. J.Przewłódzki, Katowice (wyd. U.Ś.) 1995
- P.Deszczyński, M.Szczepanik: Grupa Wyszehradzka: współpraca polityczna i gospodarcza, Toruń 1995
- Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. naukowa: J.Kukułka, L.Łukaszuk, Warszawa AON 1997 (rozdz.XIV)
- S.Parzymies: Unia Europejska a Europa Środkowa. Polityczne aspekty współpracy, Warszawa 1997
- M.Szczepanik: Współpraca gospodarcza państw Grupy Wyszehradzkiej. Trzy lata funkcjonowania CEFTA, „Przegląd Zachodni” 1996, nr 3, s.54-76

Literatura zalecana:

- Doliwa-Klepacki M.: Encyklopedia organizacji międzynarodowych, Warszawa 1996
- Europejskie struktury współpracy. Informator, pod red. S.Parzymiesa, Warszawa 1996
- M.Kubica: Współpraca subregionalna krajów Europy Środkowo-Wschodniej na nowym etapie integracji europejskiej (w:) Polska a przemiany współczesnej Europy. Z zagadnień międzynarodowych, Katowice 1994, s.77-97
- Mały słownik stosunków międzynarodowych, pod red. G.Michałowskiej, Warszawa 1996
- J.P.Nitkowski: Współpraca regionalna państw bałtyckich, (w:) Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. naukowa J.Kukułka i L.Łukaszuk, Warszawa 1997, s.275-295
- B.Osadnik: Grupa Wyszehradzka jako element polityki bezpieczeństwa Europy Środkowej w latach 90. (w:) Bezpieczeństwo państw i Europy. Koncepcje i problemy lat 90, pod red. B.Łomińskiego, Katowice 1997, s.114-129
- M.Szczepanik: Stosunki Polski z południowymi sąsiadami (w:) Polska i jej nowi sąsiedzi (1989-1993), Poznań-Toruń 1994, s.7-25

Temat: 9

Międzynarodowa współpraca wojskowa Polski - umowy i porozumienia

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Miejsce współpracy wojskowej w systemie zobowiązań międzynarodowych RP.

a) Traktaty i układy.

b) Umowy rządowe.

c) Umowy resortowe.

2. Współpraca wojskowa w ramach struktur organizacji międzynarodowych.

a) ONZ

b) OBWE

3. Regionalna współpraca wojskowa.

a) Grupa Wyszehradzka

b) Niemcy- Dania - Polska.

4. Współpraca wojskowa RP z NATO.

a) Partnerstwo dla Pokoju

b) Osiągnięcie interoperacyjności SZ RP z NATO.

Literatura obowiązkowa:

• F.Gągor, P.Kłudka: Wojskowe aspekty współpracy (w:) Polska i NATO. Materiały i dokumenty, Warszawa 1997, s.33-66

• W.Śmiałek: Międzynarodowa współpraca wojskowa Rzeczypospolitej Polskiej (w:) Od konfliktów do partnerskiej współpracy, red. naukowa J.Kukułka i L.Łukaszuk, Warszawa 1997, s.355-371

• Umowa między Państwami - Stronami NATO a innymi Państwami uczestniczącymi w Partnerstwie dla Pokoju, dotycząca statusu ich sił zbrojnych oraz jej Protokołu Dodatkowego (SOFA Pfp)

• Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne, red. L.Łukaszuk, W.Kostecki, Warszawa 1995

• Współpraca zagraniczna WP (w:) Wojsko Polskie. Informator 95, Warszawa 1995

Literatura zalecana:

• A.Ciupiński: „Kultura Pokoju” i nowa rola sił zbrojnych, „Z.Nauk. AON” 1996, nr 4, s.222-233

- S.E.Dworecki: Międzynarodowe stosunki militarne, Warszawa AON 1996
- Polska w NATO. Materiały i dokumenty, praca zbiorowa pod red. P.Kłudki, Warszawa 1997 (wydawnictwo „Wojska i Wychowania”)
- M.Tabor: Wojskowe czynniki bezpieczeństwa (w:) Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. naukowa D.B.Bobrow, E.Haliżak, R.Zięba, Warszawa 1997 (rozdział: IX)

Temat: 10:

Spory i konflikty międzynarodowe lat dziewięćdziesiątych. Cechy charakterystyczne i sposoby rozwiązywania

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Pojęcie sporu i konfliktu zbrojnego;
2. Rodzaje sporów i konfliktów międzynarodowych;
3. Sposoby pokojowego załatwiania sporów;
  - a) dyplomatyczne sposoby załatwiania sporów międzynarodowych;
  - b) sądowe sposoby załatwiania sporów międzynarodowych;
4. Konflikty zbrojne:
  - a) zapobieganie konfliktom zbrojnym;
  - b) dyplomacja prewencyjna.

Literatura obowiązkowa:

- L.Antonowicz: Podręcznik prawa międzynarodowego, Warszawa 1996
- Z.Cesarz, E.Stadt Müller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996 (rozdział: IV)
  - A.Chałacińska: Misje długodystansowe OBWE, „Sprawy Międzynarodowe” 1995 nr 2, s.163-188
  - K.Malak: Obszary niestabilności na terytorium b.ZSRR (w:) Obszary niestabilności międzynarodowych i sprzeczności interesów a bezpieczeństwo Polski, red. nauk. L.Łukaszuk, W.Kostecki, K.Malak, Warszawa 1998, s.55-108
  - S.Miłosz: Środki i metody pokojowego załatwiania sporów międzynarodowych, Warszawa AON 1996

- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 (rozd. XV)

Literatura zalecana:

- S.E.Dworecki, T.Kęsoń: Konflikty zbrojne w Europie i na Bliskim Wschodzie. Analiza i komentarze, Warszawa 1996

- S.Dworecki, T.Kęsoń: Sprzeczności interesów, kryzysy i konflikty zbrojne a bezpieczeństwo Polski w stosunkach międzynarodowych, „Z,Nauk. AON” 1997, nr 3, s.7-29

- W.Malendowski: Spory i konflikty międzynarodowe, (w:) Międzynarodowe stosunki polityczne, praca zbiorowa pod red. W.Malendowskiego i Cz.Mojsiewicza, Poznań 1996, rozdz. XXXIII

- K.Nożko: Siły Zbrojne RP w służbie bezpieczeństwa narodowego (Wstępny zarys koncepcji strategicznych i założeń operacyjno-taktycznych przy wejściu sił zbrojnych w XXI wiek), Warszawa AON 1997 (rozd. II)

Temat: 11

Organizacja współpracy zagranicznej

- wykład 2 godz.

Zagadnienia:

1. Stopnie i rangi i dyplomatyczne:

2. Przywileje i immunitety dyplomatyczne /wybór/:

a) Immunitet jurysdykcyjny;

b) Komunikowanie się z władzami i obywatelami państwa przyjmującego;

c) Swoboda poruszania i porozumiewania się;

3 Wizyty oficjalne:

a) Przygotowanie oficjalnej wizyty;

b) Organizacja pobytu delegacji zagranicznej;

c) Prowadzenie rozmów - protokół i zwyczaje;

4. Wyjazd delegacji za granicę.

5. Planowanie współpracy międzynarodowej.

Bibliografia:

- G.B.Berridge: Diplomacy. Theory and practice, London 1995

- C.Ikanowicz: Protokół dyplomatyczny i organizacja służby zagranicznej RP, Warszawa 1997

- A.Murdoch: Kontakty z cudzoziemcami - poradnik biznesmana, Wars:996
- E.Pietkiewicz: Dobre obyczaje, Warszawa 1997
- Prawo międzynarodowe publiczne, pod red. B.Wierzbickiego, Białyst7
- J.Sutor: Prawo dyplomatyczne i konsularne, Warszawa 1996

Temat: 12

Protokół dyplomatyczny

- wykład 2 godz.

Zagadnienia:

1. Uczestnictwo w konferencji międzynarodowej.
2. Organizacja konferencji międzynarodowej w kraju.
3. Korespondencja dyplomatyczna i urzędowa.
4. Obowiązujące zasady i rodzaje pism w kontaktach z instytucjami datycznymi i zagranicznymi.
5. Przykłady pisemnych kontaktów z placówkami dyplomatycznymi.
6. Przykłady pisemnych kontaktów z instytucjami i osobami zagranicą.
7. Okolicznościowe życzenia i gratulacje.
8. Organizacja i formy przyjęć dyplomatycznych.

Bibliografia:

- G.B.Berridge: Diplomacy. Theory and practice, London 1995
- C.Ikanowicz: Protokół dyplomatyczny i organizacja służby zagranicz?, Warszawa 1997
- A.Murdoch: Kontakty z cudzoziemcami - poradnik biznesmana, War:1996
- E.Pietkiewicz: Dobre obyczaje, Warszawa 1997
- E.Pietkiewicz: Przyjęcia w biznesie i nie tylko, Warszawa 1997
- Prawo międzynarodowe publiczne, pod red. B.Wierzbickiego, Białys97
- J.Sutor: Prawo dyplomatyczne i konsularne, Warszawa 1996

Część III

STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE

Temat 1:

Problemy globalizacji i regionalizacji w stosunkach międzynarodowych

- wykład

Zagadnienia:

1. Problemy globalne. Pojęcie i istota.
2. Problem ludnościowy.
3. Problem dysproporcji rozwojowych.
4. Problem ekologiczny.
5. Regionalizm w stosunkach międzynarodowych.
6. Pojęcie i istota.
7. Regionalizm polityczno-wojskowy.
8. Regionalna współpraca gospodarcza.
9. Regionalizm morski.
10. Funkcja regionalizmu w stosunkach międzynarodowych.

Bibliografia:

- Cz.Mojsiewicz: Problemy globalne (w:) Międzynarodowe stosunki polityczne, praca zbiorowa pod red. W.Malendowskiego i Cz.Mojsiewicza, Poznań 1996
- E. Halizak, R.Kuźniar: Regionalizm w stosunkach międzynarodowych, (w:) Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie, pod red. E.Halizaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996
- Polska w środowisku międzynarodowym. Problemy współzależności, red. E.Halizak, M.Tabor, Warszawa 1993
- M.Pietraś: Bezpieczeństwo ekologiczne w Europie, Lublin 1996

Temat 2:

Znaczenie międzynarodowych stosunków politycznych dla bezpieczeństwa Polski

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Definicje i pojęcia z zakresu stosunków międzynarodowych:
  - a) Pokój i bezpieczeństwo;
  - b) Interesy narodowe i międzynarodowe;
  - c) Interes państwa i racja stanu;
2. Ramy prawne współpracy regionalnej i dwustronnej Polski w zakresie bezpieczeństwa i obronności.
3. Uwarunkowania bezpieczeństwa Polski u schyłku XX wieku.

Literatura obowiązkowa:

- J.Kaczmarek, A.Skowroński: Bezpieczeństwo. Świat - Europa - Polska, Wrocław 1998
- R.Kupiecki, K.Szczepanik: Polityka zagraniczna Polski 1918-1994, Warszawa 1995
- Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna, (w:) Międzynarodowe konflikty zbrojne a ustalenia Konwencji haskiej o ochronie dóbr kultury. Studia i materiały, Warszawa AON 1997, s.118 - 132
  - Polityka zagraniczna państwa, pod red. naukową J.Kukułki i R.Zięby, Warszawa 1992 (rozdział VIII i X)
    - K.Skubiszewski, D.Popławski, R.Kuźniar: Pozycja Polski w Europie, Warszawa 1994
    - Współczesne stosunki międzynarodowe, pod red. T.Łoś-Nowak, Wrocław 1997 (rozdz.V i IX)
      - Założenia polskiej polityki bezpieczeństwa. Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna, (w:) Międzynarodowe konflikty zbrojne a ustalenia Konwencji haskiej o ochronie dóbr kultury. Studia i materiały, Warszawa AON 1997, s.115-117

Literatura zalecana:

- A.Kłafkowski: Podstawy bezpieczeństwa Polski (w:) „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1994, nr 4
  - Międzynarodowe stosunki polityczne, praca zbiorowa pod red. W.Malendowskiego, Warszawa 1996 (rozdz. XII)
    - J.Stefanowicz: Rzeczypospolitej pole bezpieczeństwa, Warszawa 1993
    - Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie, podręcznik akademicki pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 (rozdz. XX)
      - Uwarunkowania bezpieczeństwa i obronności Polski. Aspekty prawnomiędzynarodowe i polityczne, Warszawa AON 1995 (rozdz. IV, V. VII)

- J.Stefanowicz: Wprowadzenie (w:) Racja stanu w dobie transformacji ładu europejskiego. Implikacje dla Polski, Warszawa 1995

Temat 3:

Rosja w stosunkach międzynarodowych

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Miejsce Rosji w polityce światowej. Rola w konstruowaniu nowego światowego ładu politycznego.
2. Strategia bezpieczeństwa narodowego.
3. Państwa regionu Pacyfiku w polityce Rosji (Chiny, Japonia).
4. Udział w rozwiązywaniu konfliktów regionalnych: (na przykładzie Zakaukazia, b.Jugosławii i Iraku).

Literatura obowiązkowa:

- A.Ananicz: Cele polityki zagranicznej Rosji, „Obóz” 1996, nr 30, s. 87-104
- Bańbor, J.Berny, D.Kuziel: Konflikty na Kaukazie, Warszawa 1997
- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. naukowa D.B.Bobrow, E.Halizak, R.Zięba, Warszawa 1997 (rozdział: XIX)
- Z.Cesarz, E.Stadmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994 (rozdziały: XXV, XXIX)
- K.Malak: Polityka bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej, Warszawa AON 1997

Literatura zalecana:

- H.Kissinger: Dyplomacja, Warszawa 1996 (rozdz.31, s.884-921)
- Koncepcja wniezionej polityki Rossijskoj Fiedieracii, (w:) „Diplomaticzeskij Wiestnik”, numer specjalny, styczeń 1993 r., s.3 - 23
- K.Malak: Polityka bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej, Warszawa AON 1997
- Rossija w poiskach strategii bezopasnostii (problemy bezopasnostii, ograniczenija wo oruzenij i mirotvorczestva), red. A.G.Arbatov, Moskva 1996

- Russia and Europe. The Emerging Security Agenda, Oxford University Press 1997
- Rocznik strategiczny 1996/97, Warszawa 1996
- Strategia dla Rosji (2), raport Rady ds. Polityki Zagranicznej i Obronnej, przedruk: „Eurazja” nr 5-6/1994 (Aneks)
- Międzynarodowe stosunki polityczne, praca zbior. pod red. W.Malendowskiego i Cz.Mojsiewicza, Poznań 1996

Temat 4:

Zjednoczone Niemcy a przyszłość Europy

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Niemcy zjednoczone w poszukiwaniu nowej tożsamości i roli międzynarodowej.
2. Problemy scalania i rozwoju wewnętrznego.
3. Cele i priorytety polityki zagranicznej RFN.
  - a) Rola RFN w organizacjach międzynarodowych (UE, NATO, ONZ)
  - b) Współpraca Niemiec z sąsiadami.
  - c) RFN a Polska i jej wschodni sąsiedzi.

Literatura obowiązkowa:

- Z.Cesarz, E.Stadmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996
- Niemcy w świetle faktów i liczb, Frankfurt 1996
- M.Malon i in.: Niemcy a wschodni sąsiedzi Polski (w:) Polityka Wschodnia nr 2/1994
- Międzynarodowe stosunki polityczne, praca zbiorowa pod red. W.Malendowskiego i Cz.Mojsiewicza, Poznań 1996 (rozdz. XI)
- Polska w Europie, Zeszyt piąty, 1991 (OSH)

Literatura zalecana:

- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. naukowa D.B.Bobrow, E.Haliżak, R.Zięba, Warszawa 1997 (rozdział: XIII)
- E.Cziomer: Zarys historii Niemiec powojennych 1945-1995, Warszawa - Kraków 1997
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994

Temat 5:

Europa jako region międzynarodowy

- seminarium 2 godz.

Zagadnienia:

1. Historyczne i współczesne przesłanki „Nowej Europy”:
  - a) Historyczna misja Europy;
  - b) Miejsce Europy w stosunkach międzynarodowych po II wojnie światowej.
2. Państwa europejskie wobec politycznych problemów kontynentu.
3. OBWE jako etap w procesie integracji ogólnoeuropejskiej.
4. Perspektywy „europeizacji” Europy.

Literatura obowiązkowa:

- Bezpieczeństwo europejskie. Koncepcje, instytucje, implikacje dla Polski, red. J.Czaputowicz, Warszawa 1997 (rozdz. 6, 7, 8)
- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku, red. naukowa D.B.Bobrow, E.Haliżak, R.Zięba, Warszawa 1997 (rozdział: XIV, XV)
- Międzynarodowe stosunki polityczne, praca zbiorowa pod red. W.Malendowskiego i Cz.Mojsiewicza, Poznań 1996 (rozdz. XVI i XVII)
- S.Parzymies: Unia europejska a Europa Środkowa. Polityczne aspekty współpracy, Warszawa 1997 (rozdz.VI)
- Stosunki międzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie, pod red. E.Haliżaka i R.Kuźniara, Warszawa 1996 (rozdz. XIX)
- Współczesne stosunki międzynarodowe, pod red. T.Łoś-Nowak, Wrocław 1997 (rozdz.XIV)

Literatura zalecana:

- J.Kaczmarek, A.Skowroński: Bezpieczeństwo. Świat - Europa - Polska, Wrocław 1998
- Z.Cesarz, E.Stadmüller: Problemy polityczne współczesnego świata, Wrocław 1996 (rozdział: XIII)
- J.Kukułka: Historia współczesnych stosunków międzynarodowych 1945-1994, Warszawa 1994
- Polityka zagraniczna państwa, pod red. naukową J.Kukułki i R.Zięby, Warszawa 1992

3. PROPONOWANE TEMATY PRAC ZALICZENIOWYCH

Zaliczenie przedmiotu „Prawo międzynarodowe” wymaga obecności na 90% wykładów i seminariów oraz opracowania jednego z n/w zagadnień na podstawie wskazanej literatury. Literatura ta jest dostępna w Bibliotece głównej AON.

1. Zakaz wojny agresywnej w Karcie Narodów Zjednoczonych;

- W.Morawiecki: Walka o definicję agresji w prawie międzynarodowym, Warszawa 1956

2. Obowiązek krzewienia i upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego;

- Międzynarodowe prawo humanitarne. Wybrane zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku jego krzewienia i upowszechniania, pod red. T.Jasudowicza, Toruń 1997

3. Obrona ludzkiej godności podczas konfliktu zbrojnego;

- Międzynarodowe prawo humanitarne. Wybrane zagadnienia ze szczególnym uwzględnieniem obowiązku jego krzewienia i upowszechniania, pod red. T.Jasudowicza, Toruń 1997

4. „Stan wyższej konieczności” w stosunkach międzynarodowych;

- A.Górbiel: Konieczność wojskowa w prawie międzynarodowym, Kraków 1970, s.29-46

5. Istota i zakres przedmiotowy konieczności wojskowej;

- A.Górbiel: Konieczność wojskowa w prawie międzynarodowym, Kraków 1970, s.47-64

6. Rodzaje wojen i pojęcia stosowane w prawie międzynarodowym w odniesieniu do zbrojnej przemocy;

- W.Morawiecki: Środki zwalczania wojny prawa i zwyczaje wojenne, zakończenie i likwidacja skutków wojny, Warszawa 1957, s.10-22

7. Zakaz użycia siły groźby użycia siły w stosunkach międzynarodowych;

- W.Morawiecki: Środki zwalczania wojny prawa i zwyczaje wojenne, zakończenie i likwidacja skutków wojny, Warszawa 1957, s.23-36

8. Prawa i obowiązki państw w czasie wojny;

- W.Morawiecki: Środki zwalczania wojny prawa i zwyczaje wojenne, zakończenie i likwidacja skutków wojny, Warszawa 1957, s.127-151

9. Zakończenie wojny;

- W.Morawiecki: Środki zwalczania wojny prawa i zwyczaje wojenne, zakończenie i likwidacja skutków wojny, Warszawa 1957, s.152-173

10. Zakres pojęć ludność cywilna i obiekty cywilne;
- S.Dąbrowa: Ludność cywilna w konfliktach zbrojnych, Warszawa 1974, s.45-68
11. Ochrona ogólna ludności cywilnej i ludność cywila pod okupacją;
- S.Dąbrowa: Ludność cywilna w konfliktach zbrojnych, Warszawa 1974, s. 69- 116
12. Status specjalny niektórych grup ludności cywilnej;
- S.Dąbrowa: Ludność cywilna w konfliktach zbrojnych, Warszawa 1974, s.116- 169
13. Status specjalny niektórych obiektów cywilnych;
- S.Dąbrowa: Ludność cywilna w konfliktach zbrojnych, Warszawa 1974, s.169-192
14. Zwyczajowe zasady i kryteria zakazu użycia broni w prawie międzynarodowym;
- D.Giertycz: międzynarodowe ograniczenia w stosowaniu środków walki zbrojnej. Studia i rozprawy, T.II, Warszawa 1980, s.17-90
15. Prawne ograniczenia w stosowaniu broni w świetle kryteriów zwyczajowych (broni nuklearna, zapalająca, niekonwencjonalna i o opóźnionym działaniu);
- D.Giertycz: międzynarodowe ograniczenia w stosowaniu środków walki zbrojnej. Studia i rozprawy, T.II, Warszawa 1980, s.91-173
16. Zakazy użycia broni w prawie umów międzynarodowych;
- D.Giertycz: międzynarodowe ograniczenia w stosowaniu środków walki zbrojnej. Studia i rozprawy, T.II, Warszawa 1980, s. 174-222
17. Pojęcie i przykłady „państwa złożonego”;
- L.Antonowicz: Pojęcie państwa w prawie międzynarodowym, Warszawa 1974, s.30-6
18. Pojęcie i przykłady „państwa zależnego”;
- L.Antonowicz: Pojęcie państwa w prawie międzynarodowym, Warszawa 1974, s.64-9
19. Przestrzeń żeglugi powietrznej - jako przedmiot prawa międzynarodowego;
- C.Berezowski: Międzynarodowe prawo lotnicze, Warszawa 1964, s.44
20. Statek powietrzny - jako przedmiot prawa międzynarodowego;
- C.Berezowski: Międzynarodowe prawo lotnicze, Warszawa 1964, s.89-151
21. Zasady korzystania z obcej przestrzeni powietrznej;
- C.Berezowski: Międzynarodowe prawo lotnicze, Warszawa 1964, s.152-227
22. Rokowania dyplomatyczne jako środek załatwiania sporów międzynarodowych;
- J.Sutor: Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych, Wrocław 1979, s.71-90
23. Dobre usługi i pośrednictwo jako środek załatwiania sporów międzynarodowych;
- J.Sutor: Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych, Wrocław 1979, s.107-132

24. Pojednawstwo i rozjemstwo jako środek załatwiania sporów międzynarodowych;
- J.Sutor: Pokojowe załatwianie sporów międzynarodowych, Wrocław 1979, s.133-171.
25. Przywileje i immunitety dyplomatyczne;
- J.Sutor: Przywileje i immunitety międzynarodowe, Warszawa 1973, s. 69-130
26. Przywileje i immunitety konsularne;
- J.Sutor: Przywileje i immunitety międzynarodowe, Warszawa 1973, s. 130-169
27. Przywileje i immunitety organizacji międzynarodowych i ich funkcjonariuszy;
- J.Sutor: Przywileje i immunitety międzynarodowe, Warszawa 1973, s. 170-222
28. Przywileje i immunitety misji specjalnych (dyplomacji *ad hoc*);
- J.Sutor: Przywileje i immunitety międzynarodowe, Warszawa 1973, s.223-244
29. Przywileje i immunitety oddziałów wojskowych na obcym terytorium;
- J.Sutor: Przywileje i immunitety międzynarodowe, Warszawa 1973, s.246-280
30. Międzynarodowe przywileje i immunitety w czasie konfliktu zbrojnego;
- J.Sutor: Przywileje i immunitety międzynarodowe, Warszawa 1973, s. 280-301
31. Uczestnicy walki zbrojnej /kombatanci/, ochrona jeńców wojennych;
- A.Radzaj: Prawnomiędzynarodowa ochrona ofiar wojny, Warszawa WAP 1987, s.24-38
32. Ochrona ludności cywilnej i status ludności cywilnej podczas wojny;
- A.Radzaj: Prawnomiędzynarodowa ochrona ofiar wojny, Warszawa WAP 1987, s. 39-58
33. Ochrona rannych, chorych i rozbitków oraz ofiar konfliktów niemiędzynarodowych;
- A.Radzaj: Prawnomiędzynarodowa ochrona ofiar wojny, Warszawa WAP 1987, s.11-23 i 59-65
34. Klasyfikacja sporów międzynarodowych;
- M.Iwanejko: Spory międzynarodowe. Studium prawnopolityczne, Warszawa 1976, s.25-122
35. Rokowania jako środek i metoda regulowania sporów;
- M.Iwanejko: Spory międzynarodowe. Studium prawnopolityczne, Warszawa 1976, s.137-211
36. Sądowe sposoby regulowania sporów;
- M.Iwanejko: Spory międzynarodowe. Studium prawnopolityczne, Warszawa 1976, s. 202-240

37. Status najemników w świetle prawa międzynarodowego;

• L.Sosnowski: Najemnicy. Działalność i status międzynarodowy, Warszawa 19 s.171-203

38. Kompetencje Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości;

• M.Iwanejko: Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Kraków 1969, s.33-76

39. Nabywanie i utrata terytorium oraz kwestia granic w prawie międzynarodowym;

• C.Berezowski: Terytorium. Instytucje wyspecjalizowane. Współpraca międzynarodowa. Obszary kolonialne i zależne, Warszawa 1957, s. 9-29

40. Elementy terytorium państwa (obszar lądowy i wodny, rzeki międzynarodowe, mo terytorialne, kanały i cieśniny) w prawie międzynarodowym;

• C.Berezowski: Terytorium. Instytucje wyspecjalizowane. Współpraca międzynarodowa. Obszary kolonialne i zależne, Warszawa 1957, s.30-75

41. Terytorium morskie i obszar powietrzny w prawie międzynarodowym;

• C.Berezowski: Terytorium. Instytucje wyspecjalizowane. Współpraca międzynarodowa. Obszary kolonialne i zależne, Warszawa 1957, s. 76-114

42. Pobyt obcych sił zbrojnych i obce bazy wojskowe w prawie międzynarodowym;

• C.Berezowski: Zagadnienia zwierzchnictwa terytorialnego. Z teorii prawa międzyrodowego, Warszawa 1957, s. 74-144

43. Zasady korzystania z obcych wód terytorialnych i obcej przestrzeni powietrznej;

• C.Berezowski: Zagadnienia zwierzchnictwa terytorialnego. Z teorii prawa międzyrodowego, Warszawa 1957, s. 145-190

44. Rodzaje sporów i konfliktów międzynarodowych oraz sposoby ich załatwiania w : temie ONZ;

• R.Bierzanek: Załatwianie sporów międzynarodowych 1945-1973. Studium praw polityczne, Warszawa 1974 , s.11-61

45. Dyplomatyczne środki pokojowego załatwiania sporów;

• R.Bierzanek: Załatwianie sporów międzynarodowych 1945-1973. Studium praw polityczne, Warszawa 1974 , s.62-138

46. Ochrona personelu medycznego w konflikcie zbrojnym;

• Służby medyczne w czasie konflikty zbrojnego w świetle prawa międzynarodowa Oprac. M.Flemming, Warszawa 1992, s. 9-28

47. Opieka nad rannymi i chorymi w prawie międzynarodowym;
- Służby medyczne w czasie konfliktu zbrojnego w świetle prawa międzynarodowego, oprac. M.Flemming, Warszawa 1992, s.29-57
48. Klasyfikacja misji specjalnych;
- Z.J.Pietraś: Dyplomatyczna misja specjalna jako instytucja prawa międzynarodowego, Lublin 1978, s.44-73
49. Środki przysługujące państwu przyjmującemu w przypadku nadużywania przez przedstawiciela dyplomatycznego jego działalności na niekorzyść państwa przyjmującego;
- F.Przetacznik: Nietykalność osobista przedstawiciela dyplomatycznego, Warszawa 1970, s.138-175
50. Neutralność Stanów Zjednoczonych w latach 1919-1941:
- Z.Rotocki: Neutralność w ramach zbiorowego bezpieczeństwa, Łódź 1977, s.93-146
51. Wyniki procesu norymberskiego;
- F.Ryszka: Norymberga - prehistoria i ciąg dalszy, Warszawa 1982, s.229-270
52. Formy reakcji państw na agresję i inne formy nielegalnego użycia siły (po 1945 r.);
- W.Czapliński: Stosunki prawne nielegalnego użycia siły w stosunkach międzynarodowych, Warszawa 1993, s.66-109
53. Formy odpowiedzialności międzynarodowej państw;
- W.Czapliński: Stosunki prawne nielegalnego użycia siły w stosunkach międzynarodowych, Warszawa 1993, s.109-154

4. LEGENDA

(w kolumnie lewej podano numer tematu w „Przewodniku ...”, a w kolumnie prawej numer tematu w „Programie ...”)

Wydział Wojsk Lądowych

PRAWO		DYPLOMACJA		STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE	
Przewodnik	Program	Przewodnik	Program	Przewodnik	Program
1	2	1	19	1	822
2	8	2	96	2	827
3	15	3	123	3	833
4	22	4	340	4	840
5	121	5	352	5	847
6	289	6	376		
7	312	7	388		
8	328	8	416		
9	453	9	438		
10	694	10	447		
11	701	11	457		
12	718	12	470		
13	724	13			
14	771	14			
15	780	15			
16					
17					

Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej - Grupa OP

PRAWO		DYPLOMACJA		STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE	
Przewodnik	Program	Przewodnik	Program	Przewodnik	Program
1	612	1	607	1	
2	642	2	633	2	
3	663	3	-	3	
4	679	4	650	4	
5	699	5	669	5	
6	-	6	696		
7	712	7	721		
8	714	8	763		
9	740	9	775		
10	-	10	780		
11	781	11	812		
12	-	12	-		
13	-	13	-		
14	-	14	-		
15	-	15	-		
16	764		-		
17	-		-		

Wydział Wojsk Lotniczych i Obrony Powietrznej - Grupa Lotnicza

PRAWO		DYPLOMACJA		STOSUNKI MIĘDZYNARODOWE	
Przewodnik	Program	Przewodnik	Program	Przewodnik	Program
1	603	1	611	1	
2	621	2	626	2	
3	638	3	-	3	
4	660	4	651	4	
5	690	5	661	5	
6	-	6	692		
7	734	7	736		
8	746	8	749		
9	754	9	766		
10	-	10	786		
11	774	11	792		
12	-	12	-		
13	-	13	-		
14	-	14	-		
15	-	15	-		
16	757		-		
17			-		

